

İyâs'ın *Bedâ'î'u-z-zühûr fî vekâ'î'd-dühûr* adlı eserinin 906-928 (1500-1522) yıllarına ait kısmının Fransızca çevirisini *Histoire des sultans mamlouks* (*Journal d'un bourgeois du Caire*, I-II, Paris 1945, 1955-1960), İbn Rüste'nin *el-A'lâku'n-nefise* adlı eserinin tercümesini (*Les atours précieux*, Le Caire 1955), İbn Havkal'ın *Şûretü'l-arz* adlı eserinin J. H. Kramers tarafından yapılan tercümesinin gözden geçirilmiş biçimini (*Configuration de la Terre*, I-II, Paris-Beyrut 1964) ve Nikola et-Türk'ün Arapça kroniğinin neşriyle Fransızca tercümesini (*Nicolas Turc: Chronique d'Égypte 1798-1804*, Le Caire 1950) saymak mümkündür. Wiet, bunların dışında Şerîf el-İdrîsî'nin *Nüzhetü'l-müşâtâk*'nın Makrizî'ye ait muhtasarının Mısır'la ilgili kısmını tercümesiyle birlikte yayımlamış ("Un résumé d'Idrîsî", *Bulletin de la société royale de géographie d'Égypte*, XX [Kahire 1939], s. 161-201), Cebertî'nin *'Acâ'ibü'l-âşâr*'ının fihristini yapmıştır (*Index de Djabarti: Fihrisü 'Acâ'ibü'l-âşâr*, Kahire 1954). Arap edebiyatından Fransızca'ya yaptığı tercümele arasında Tâhâ Hüseyin, Mahmûd Teymûr ve Tefvîk el-Hakîm gibi modern Mısır yazarlarından yaptığı çeviriler zikredilebilir. Wiet akademik çalışmalarının yanında müzecilikle ilgili önemli yayımlar da yapmıştır. Bunların başlıcaları arasında *Catalogue général du musée arabe du Caire* serisi içerisinde neşrettiği *Lampes et bouteilles en verre émaillé* (Le Caire 1929), *Album du musée arabe du*

Caire (Le Caire 1930) ve *Objets en cuivre* (Le Caire 1932) sayılabilir. 1977'de G. Wiet için bir armağan yayımlanmıştır (*Studies in Memory of Gaston Wiet*, Jerusalem 1977).

BİBLİYOGRAFYA :

J. D. Pearson, *Index Islamicus: Second Supplement* (1961-1965), Cambridge 1967, s. 340; a.m.f., *Index Islamicus: Fourth Supplement* (1971-1975), London 1977, s. 427; a.m.f. – A. Walsh, *Index Islamicus: Third Supplement* (1966-1970), London 1972, s. 383; M. Rosen-Ayalon, "In Memoriam", *Studies in Memory of Gaston Wiet* (ed. M. Rosen-Ayalon), Jerusalem 1977, s. IX-XII; a.m.f., "Gaston Wiet, 1887-1971", *KÖR*, VIII/1-2 (1972), s. 155-159; Necîb el-Akîkî, *el-Müsteşrihûn*, Kahire 1980, I, 276-280; Abdülhamîd Sâlih Hamdân, *Tabakâtü'l-müsteşrikin*, [baskı yeri ve tarihi yok] (Mektebetü Medbûlî), s. 166; Yahyâ Murâd, *Mu'cemü esmâ'î'l-müsteşrikin*, Beyrut 1425/2004, s. 538-540; W. Behn, *Concise Biographical Companion to Index Islamicus: An International Who's Who in Islamic Studies from its Beginnings Down to the Twentieth Century*, Leiden-Boston 2004, III, 645; C. Chaqueri, "Wiet, Gaston Louis Marie Joseph", *Dictionnaire des orientalistes de langue française* (ed. F. Pouillon), Paris 2008, s. 978-979; A. Raymond, "Bibliography of l'œuvre scientifique de M. Gaston Wiet", *BIFAO*, LIX (1960), s. IX-XXIV; H. Laoust, "Gaston Wiet (1887-1971)", *REI*, XXXIV/2 (1971), s. 205-207; N. Elisséeff, "Gaston Wiet (1887-1971)", *JA*, CCLXIX/1-2 (1971), s. 1-9; Cl. Cahen, "Gaston Wiet", *JESHO*, XIV/3 (1971), s. 223-226; J. Hubert, "Séance du 23 Avril", *CRAIBL* (1971), s. 253-256; P.-M. Duval, "Notice sur la vie et les travaux de M. Gaston Wiet", a.e. (1974), s. 477-485.

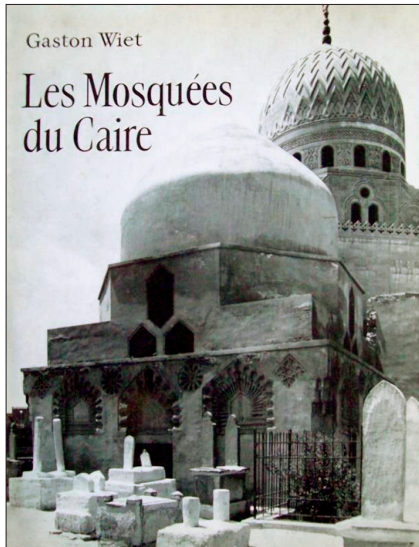
OSMAN GAZİ ÖZGÜDENLİ

WITTEK, Paul

(1894-1978)

Osmanlı tarihi üzerine araştırmalarıyla tanınan Avusturyalı tarihçi.

Gaston Wiet'in bir kitabının kapağı

Baden şehrinde bir Çek ailesinin oğlu olarak dünyaya geldi. Viyana Üniversitesi'nde başladığı tarih ve filoloji öğrenimini I. Dünya Savaşı'nın çıkması üzerine yarım bırakıp orduya katıldı. Ruslar'la savaşırken yaralandı ve tedavisinin ardından cephe gerisinde, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun müttefiki olan Osmanlı Devleti'nin erkânıharbiyesinde danışmanlık yapmakla görevlendirildi (1916-1918). Savaşın sonuna doğru Filistin cephesindeki çarpışmalara katıldı. Savaş bitince Viyana Üniversitesi'ne döndü ve eğitimini tamamlayarak 1920'de doktor unvanını aldı; arkasından şarkiyat araştırmalarına başladı. Bu dönemde geçimini *Oesterreichische Rundschau* gazetesinde editörlükle sağlıyordu. Meşhur şairlerden Stefan George'un çevresinde oluşan "George-

Kreis" grubuyla dostluk kurdu ve düşüncelerinden büyük ölçüde etkilendi. 1921'de F. Kraelitz ile birlikte *Mitteilungen zur Osmanischen Geschichte* dergisini çıkardı (I. cilt, 1921-1922; II. cilt, 1923-1926) ve hayatı boyunca asıl meşguliyetini teşkil eden Osmanlı tarihinin erken dönemlerine ilişkin meseleleri ele aldığı ilk araştırmalarını yayımladı.

1924'te meslekî bilgisini genişletmek amacıyla İstanbul'a gitti. İki yıl sonra Alman Arkeoloji Enstitüsü'nde Türkoloji raporlülüğüne getirildi ve 1934 yılına kadar bu görevde kaldı. Menteşe Beyliği hakkında kaleme aldığı ilk eserini burada neşretti. İstanbul'da yaşadığı yıllarda yeni kurulan devletteki önemli olaylara şahitlik etti. Bu arada Osmanlı arşivlerinin atık kâğıt olarak Bulgaristan'a satılması düşüncesini Türk meslektaşlarıyla birlikte kamuoyuna duyurdu ve belgelerin gelecek nesiller için korunmasına önemli katkı sağladı (Shaw, *IJMES*, X [1979], s. 139). Viyana'ya döndükten sonra Hitler rejimine karşı tepki göstererek Brüksel'e göç etti ve orada Henri Gregoire'in başkanı bulunduğu Bizans Araştırmaları Enstitüsü'ndeki ilmi çalışmalarından faydalandı. Fakat Naziler'in bu memleketi de işgal etmeleri üzerine kayıpla İngiltere'ye kaçmak zorunda kaldı, orada da düşman safındaki bir devletin vatandaşı olduğu gerekçesiyle tutuklandı. Ancak bu durum uzun sürmedi; Hamilton Alexander R. Gibb ve E. Denison Ross gibi şarkiyatçıların araya girmesiyle serbest bırakıldı ve kendisine Londra Üniversitesi'nde görev verildi. 1948'de Londra Üniversitesi'nin School of Oriental and African Studies Bölümü'nde yeni açılan Türk Dili Kürsüsü'ne tayin edildi. 1961'de emekli oluncaya kadar burada, ardından Londra yakınındaki Warburg Enstitüsü'nde çalıştı. 13 Haziran 1978'de Londra'da öldü.

Wittek titiz ve belgelere dayalı çalışmalar yapan bir Osmanlı tarihçisidir. Gerek kişiliği gerekse çalışma yöntemleri onu kitap yayımlamaktan alıkoymuş, çalışmalarını daha ziyade makaleler şeklinde neşretmiştir. Onun Osmanlı tarihi üzerindeki araştırmaları, Osmanlılar hakkında Batı kaynaklarında bolca yer alan ve Batılı ilim adamlarınca yüzyıllar boyu tekrarlanan efsane ve hayallere yer verilmeden sadece bilimsel temellere oturtulmuş ve her vesileyle Osmanlı kaynaklarının araştırılması gereği vurgulanmıştır. Bu bağlamda Wittek daha çok Türk tarihçileri tarafından benimsenen, Osmanlılar'ın Oğuzlar'ın Kayı boyundan geldiği tezinin bir efsane olduğunu inandırıcı görünen delillerle ortaya koy-

WITTEK, Paul

Paul Wittek

muş ve M. Fuad Köprülü'nün "Osmanlılar'ın Etnik Menşei Meseleleri" başlıklı makalesinde (*TTK Belleten*, VII/28 [1943], s. 212-303) çürüttüğü bu tez özellikle Batılı tarihçileri etkilemiştir. Wittek'in "gazâ tezi" adıyla bilinen, Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda temel unsuru gazilerin teşkil ettiği görüşü de genelde kabul görmekte birlikte Lindner gibi yazarlar tarafından eleştirilmiştir (*Kafadar, İki Cihan Âresinde*, s. 70-96). Öte yandan Wittek, A. Lybyer'in Osmanlılar'ın büyük başarı elde etmelerinin sebebi olarak sonradan İslâmiyet'i kabul etmiş hıristiyan kökenli yüksek tabakayı öne süren tezini reddetmiş, bir taraftan, Osmanlı toplumunun ve kurumlarının gelişmesinde asıl rolü Bizans'tan kalan mirasın oynadığı görüşünün aksine bu gelişmede Türk ve İslâm geleneklerinin etkili olduğunu, diğer taraftan XIX. yüzyılda bağımsızlıklarına kavuşan eski Osmanlı tebaasının yüzyıllarca baskı altında tutulduğu iddialarının doğru olmadığını söylemiş, Osmanlı uyruklarının millet sistemiyle özgürlük içinde yaşadıklarını vurgulamıştır.

Eserleri. 1. *Das Fürstentum Mentesch. Studie zur Geschichte Westkleinasiens im 13.-15. Jh.* (İstanbul 1934; Amsterdam 1967). Orhan Şaik Gökyay tarafından *Menteşe Beyliği. 13-15'inci Asırda Garbi Küçükasya Tarihine Ait Tetkik* adıyla Türkçe'ye tercüme edilmiştir (Ankara 1944, 1986). 2. *The Rise of the Ottoman Empire* (London 1938, 1958, 1963, 1971; yazarın Osmanlı tarihine dair diğer bazı çalışmalarının ilâvesiyle; ed. Colin Heywood, New York 2002). Wittek'in Londra Üniversitesi'nde okuttuğu derslerin derlenmesinden meydana gelen eser Fahriye Arık (*Osmanlı İmparatorluğunun Doğuşu*, İstanbul 1947), Güzin Yalter (*Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşu*, İstanbul 1971) ve Fatmagül Bertay (*Osmanlı İmparatorluğunun Doğuşu*, İstanbul 1985, 1995) tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. 3. *Turkish*

with Vocabulary. Türkçe öğrenenler için hazırlanmış (London 1945) ve *Turkish Reader* başlığıyla gözden geçirilerek tekrar basılmıştır (London 1956, 1962, 1975). 4. *The Fall of Constantinople* (London 1955). İstanbul'un fethinin 500. yıl dönümü münasebetiyle School of Oriental and African Studies tarafından 29 Mayıs 1953'te yapılan bir sempozyumun metinlerinden oluşan kitapta Wittek'in "Fath mubinan eloquent victory" başlıklı bir makalesi bulunmaktadır (s. 33-44). Makaleyi Orhan Şaik Gökyay "İstanbul'un Sukutu (V)" başlığıyla Türkçe'ye çevirmiştir (*İstanbul Enstitüsü Dergisi*, II [1956], s. 204-212). 5. *La formation de l'Empire ottoman* (London 1982). Wittek'in ölümünden sonra önemli makalelerinden bazılarının V. L. Ménage tarafından derlenerek basılmış halidir.

Paul Wittek'in yetmiş civarındaki diğer makalelerinin bir kısmı şunlardır: "Zum Quellenproblem der aeltesten osmanischen Chroniken" (*MOG*, I [Wien 1921-1922], s. 77-150); "Neues zu Asikpasazade" (*MOG*, II [1924], s. 147-164); "Konstantinopel, Islam und Kalifat" (*Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik*, LIII [1925], s. 370-426); "Türkentum und Islam I" (*Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik*, LIX [1928], s. 489-525); "Die Vezirfamilie der Ğandarlyzâde 14./15. Jhdt. und ihre Denkmäler" (Fr. Taeschner ile birlikte; *Isl.*, XVIII/1 [1929], s. 60-115; XXII [1934], s. 73-75); "Zur Geschichte Angoras im Mittelalter" (*Festschrift für Georg Jacob* [Leipzig 1932], s. 329-354); "Von der Byzantischen zur türkischen Toponymie" (*Byzantion*, X [Bruxelles 1935], s. 11-64); "Deux chapitres de l'histoire des turcs de Roum" (*Byzantion*, XI [1936], s. 285-319); "De la défaite d'Ankara á la prise de Constantinople" (*REI* [1938], s. 1-34; Türkçe trc. Halil İnalıcık, "Ankara Bozgunundan İstanbul'un Zaptına 1402-1455", *TTK Belleten*, VI/27 [1943], s. 557-589); "Le sultane de Rûm" (*Annuaire de l'Institut de Philologie et d'Histoire Orientales et Slaves*, VI [Bruxelles 1938], s. 361-390; Türkçe trc. Muallâ Süerdem, *Rum Sultanı-Batı Dillerinde Osmanlı Tarihleri*, İstanbul 1971); "The Turkish Documents in Hakluyt's Voyages" (*Bulletin of the Institute of Historical Research*, XIX/57 [London 1942], s. 121-139); "Notes sur la tugra ottomane" (*Byzantion*, XVIII [1948], s. 311-334; XX [1950], s. 267-293); "Ayvansaray, un sanctuaire privé de son héros" (*Annuaire de l'Institut de Philologie et d'Histoire Orientales et Slaves*, XI [1951], s. 505-526); "Yazijioghlu Ali on the Christian Turks of

the Dobruja" (*BSOAS*, XIV/3 [1952], s. 639-668); "Zu einigen frühosmanischen Urkunden" (I-VII, *WZKM*, LIII [1957], s. 300-313; LIV [1957], s. 240-255; LV [1959], s. 122-142; LVI [1960], s. 267-284; LVII [1961], s. 102-117; LVIII [1962], s. 165-197; LIX-LX [1963-1964, yayım tarihi 1965], s. 201-223).

BİBLİYOGRAFYA :

Paul Wittek, "Schriftenverzeichnis 1921-1966", *WZKM*, LXVIII (1976), s. 1-7; J. Sauvaget, *Introduction to the History of the Muslim East*, Berkeley-Los Angeles 1965, bk. İndeks; Cemal Kafadar, *Between Two Worlds: The Construction of the Ottoman State*, Berkeley 1995, s. 47-59, ayrıca bk. İndeks; a.m.f., *İki Cihan Âresinde: Osmanlı Devletinin Kuruluşu* (trc. Ceren Çıkin), Ankara 2010, s. 70-96, ayrıca bk. İndeks; D. J. Kasritsis, *The Sons of Bayezid: Empire Building and Representation in the Ottoman Civil War of 1402-1413*, Leiden 2007, s. 12-22, ayrıca bk. İndeks; A. C. Schaendlinger, "Paul Wittek", *Isl.*, LVI/1 (1979), s. 9-10; J. Wansbrough, "Obituary: Paul Wittek", *BSOAS*, XLII/1 (1979), s. 137-139; a.m.f., "Paul Wittek and Richard Hakluyt: A Tale of Two Empires", *Osm.Ar.*, sy. 7-8 (1988), s. 55-70; S. J. Shaw, "In Memoriam: Professor Paul Wittek, 1894-1978", *IJMES*, X (1979), s. 139-141; a.m.f., "Profesör Paul Wittek" (trc. Tüten Özkaya), *TTK Belleten*, XLIII/172 (1979), s. 837-840; C. Imber, "Paul Wittek's 'De la défaite d'Ankara à la prise de Constantinople'", *Osm.Ar.*, sy. 5 (1986), s. 291-304; C. Heywood, "Between Historical Myth and 'Mythohistory': The Limits of Ottoman History", *Byzantine and Modern Greek Studies*, XII, Oxford 1988, s. 339-340; a.m.f., "Wittek and the Austrian Tradition", *JRAS*, sy. 1 (1988), s. 1-25; a.m.f., "Boundless Dreams of the Levant": Paul Wittek, the George-Kreis, and the Writing of Ottoman History", *a.e.*, sy. 1 (1989), s. 32-50; a.m.f., "A Subterranean History: Paul Wittek (1894-1978) and the Early Ottoman State", *WJ*, new series, XXXVIII/3 (1998), s. 386-405; a.m.f., "Paul Wittek", *Al-'Usur al-Wusta*, XVII/2, Chicago 2005, s. 36-39.

TURGUT AKPINAR

WMC

(bk. DÜNYA İSLÂM KONGRESİ).

WOEPCKE, Franz
(1826-1864)

Alman matematikçisi, şarkiyatçı.

6 Mayıs 1826 tarihinde Dessau'da bir postacının oğlu olarak dünyaya geldi. Berlin Üniversitesi'nde matematik eğitimi aldı. Bir süre Bonn Üniversitesi'nde G. Wilhelm Freytag'ın yanında Arapça öğrendi ve müslüman matematikçilerin eserlerinin yazma nüshalarını inceledi. 1847'de Ömer Hayyâm'ın cebire olan katkıları üzerine hazırladığı doktora tezini tamamladı (*L'al-gèbre d'Omar Alkhayyâmî publiée, tra-*